

## **DRUŽBENA STRUKTURA**

- sestavljenost, zgrajenost, urejenost družbenega življenja
- = objektivno dejstvo, ki se ji posameznik mora prilagoditi
- ljudje z delovanjem, obnašanjem vzpostavljajo družbeno strukturo in jo spreminjajo
- sestavo družbe proučujemo na:
  - KVANTITATIVNI RAVNI ( spol, starost, poklic,...)
  - KVALITATIVNI RAVNI ( odnosi, vloge, položaji, skupine, institucije)

### **1. Družbeni odnosi:**

- pogoja: družbeni stik in sporazumevanje
- lahko so nujni (ekonomski, družinski) ali pa imamo možnost izbire (kulturni, športni)
- po vsebini jih delimo na družinske, športne, religiozne, ekonomske, kulturne
- po obliki jih delimo na:
  - a) združevalne: odnosi sodelovanja (v šoli, športu), prilagajanja (šport) in asimilacije (avstrijski korošci--> Avstrija)
  - b) razdruževalne: odnosi tekmovanja, nasprotovanja (drugega onemogočajo) in konfliktni odnosi.
- Poznamo tudi medindividualne in medskupinske odnose

### **2. Družbene vloge (določa nam jih status):**

- so celota družbenih norm v neki kulturi, ki izhajajo iz položaja posameznika v družbi (vloga učenca, mame,..)
- socializacija, internalizacija norm
- idealna vloga <-> dejansko izvajanje vloge
- konflikt med vlogami
- konflikt znotraj neke vloge

### **3. Družbeni položaji:**

- govorimo o stopnju ugleda, spoštovanja, ki ga družba pripisuje posamezniku
- družbeni status izraža ugled, prestiž posameznika
- pripisani družbeni položaj: etnično, rasno, družinsko poreklo, spol, starost
- pridobljeni: izobrazba in poklic
- statusni simboli
- položajno neskladje (bogat črnc v ZDA - Oprah ima nizki pripisani in pridobljeni)

### **4. Družbene skupine:**

- družbena skupina = specifična mreža interakcij, ki jo tvorita dva ali več posameznikov, ki so med seboj povezani, integrirani v enoto
  - najpomembnejši elementi: notranja povezanost ali kohezivnost, skupna dejavnost, občutek pripadnosti, skupna stališča, skupne vrednote in norme
  - funkcionalna klasifikacija: ekonomske skupine, družinsko-sorodne skupine, vzgojno-izobraževalne skupine, politične skupine, rekreacijske skupine, kulturne, religiozne skupine
  - dihotomne klasifikacije (dvojne): primarne (intimnost stikov, občutek pripadnosti, medsebojna solidarnost, varnost,...) in sekundarne (neosebni in formalno urejeni odnosi, odnosi podrejenih in nadrejenih), formalne (formalni način vodenja, vstopni in izstopni pogoji za člane, posebno ime, raspoznavni znaki,...) in neformalne skupine (nimajo formalnega vodstva ali organizacije, čeprav si člani ponavadi izberejo neformalno vodjo).
- \* Skupina pritiska/interesne skupine = neformalne skupine v političnem življenju.

### **5. Družbene organizacije:**

- formalne družbene skupine
- relativno trajanje
- hierarhični odnosi, vloge, položaji
- za doseganje skupnih ciljev
- **BIROKRATSKA ORGANIZACIJA** (Weber):
  - > ozko specializirane dolžnosti
  - > hierarhična struktura (podrejenost, nadrejenost)
  - > disciplinirano, odgovorno delo
  - > brezposelno delo, po opravilih
  - > zaposleni na osnovi strokovne izobrazbe
  - + storitve so hitre, točne, cenene in učuinkovite
  - brezosebni odnosi do ljudi (predpisi!), dušenje iniciative, ustvarjalnosti zaposlenih
- "Človek organizacije" = direktor
- **TOTALNA ORGANIZACIJA** (Goffman):
  - > zapor, psihiatrična bolnica, vojaška organizacija, samostan
  - > je ustanova, ki zajema in obsega vse vidike posameznikovega življenja v celoti
  - > je organizacija, v kateri živi in dela večje število posameznikov, ki so izolirani od širše družbe za daljše časovno obdobje in preživljajo formalno organizirano obdobje svojega življenja
  - > 5 skupin tot. org: 1. za tiste, ki ne morejo skrbeti zase in niso nevarni okolju; 2. za tiste, ki ne morejo skrbeti sami zase, a so nevarni okolju; 3. za izvajanje določenih delovnih nalog

## **6. Družbene institucije:**

- preko njih ljudje zadovoljujejo individualne in družbene potrebe
- sistem družbeno varovanih vlog, odnosov in norm -> služijo namenu
- so strukturirane -> hierarhični odnosi
- so relativno trajne družbene tvorbe
- vloge in odnosi so družbeno priznani in varovani
- funkcije:
  - > omogočajo kontinuiteto ali neprekinjenost v družbenem življenju
  - > izvajajo družbeni nadzor, prisiljevanje
  - > utrjujejo in stabilizirajo družbeno življenje (občutek družbene varnosti dajejo)
- **SOCIALNE KATEGORIJE:**
  - > izražajo statični vidik družbene strukture
  - > predšolski otroci, upokojenci, moški - skupne značilnosti
  - > socialna manjšina
- **GLOBALKNE DRUŽBE:** kot družbeni sistem
  - > zagotavljajo samostojni obstoj in preživetje družbe
  - > država, narod, pleme
  - > Evropska unija

## **SOCIALNA STRATIFIKACIJA in MOBILNOST**

Družbena stratifikacija je struktuirama, stabilna in trajna neenakost med skupinami ljudmi, govorimo o hierarhično razdeljenih skupinah (slojih)

- družbena neenakost=različne vloge, položaji posameznikov
- družbena stratifikacija=posebna oblika neenakosti, ki skupine uvršča ene nad drugo na osnovi količine moči, ugleda in bogastva.
- Bistveni elementi družbene slojevitosti:
  - > pojem se nanaša na skupine

- > je strukturirana oblika neenakosti, ustrojena po obrazcu (trikotnik, na vrhu je malo bogatih, spodaj veliko revnih)
- > je relativno TRAJNA in STABILNA oblika družbenega življenja. Družbeni položaj se prenaša iz generacije v generacijo
- > skupek idej (idejologija) opravičuje neenako razdelitev bogastva, moči, ugleda v vsaki stratificirani družbi
- Slojevitost vpliva na trajanje življenja, zdravje, družinsko življenje, izobrazbo, religijo, politiko in človeško srečo.
- Oblike družbene slojevitosti:
  - > suženjstvo - dva razreda, eni zakonsko posedujejo druge sužnje kot lastnino
  - > kaste (zaprt sistem) - najvišja kasta, nedotakljivi PARIJI, najnižje uvrščeni; sistem družbene slojevitosti; pripisani status, religiozno utemeljen (hinduizem)
  - > stanovi: pripisani status, pravno in religiozno utemeljeni, gibljivost med njimi je pogojno dovoljena, zaprt sistem
  - > razredi: temeljijo na ekonomskih razlikah med skupinami, pripadnost delno individualno dosežena (ne z rojstvom), so bolj fluifni - pridobljen status, ne vzpostavljajo se religiozni niti zakonski osnovi, neosebni odnosi.

## **SPREMENJENA RAZREDNA SKUPINA**

Višji, srednji, nižji razred

- delavski razred v sodobni družbi:
  - > manualni delavci (NeKvalificirani, PolKValificirani, Kvalificirani) ali "plavi ovratniki"
  - > proces industrializacije (uvedba strojev), tehnološke novacije zahtevajo izobraževanje delavcev, zaradi višjih plač izobraženih delavcev, se jim izboljša življenje (pomeščanijo se)
  - > razlike med manualnimi in nemanualnimi delavci so pri delu in v načinu življenja; manualni delavci: orientirani so v sedanjosti, spremembe v kolektivni akciji (štrajk), otroke vzgajajo za "varne" poklice, družijo se s sorodniki in sosedji, volilno obnašanje, manjša zanesljivost pri plačah, zaposlitvi, manj dodatnih ugodnosti, manj napredovanja, življenjske in zdravstvene razmere (smrtnost, kronične bolezni), šolanje otrok, delo doživljajo instrumentalno (sredstvo za zaslužek)

## **SREDNJI SLOJ**

- nemarni delavci ali "beli ovratniki"
- razlike med nižjim srednjim slojem, intelektualnimi/profi poklici in drobovno buržuazijo
- zadovoljstvo pri delu, zanesljivosti zaposlitve, krajsi delovni čas, povezani s podjetjem, pričakujejo napredovanje, načrten odnos do dela.
- nižji srednji sloj (nižji uradniki, trgovci) je doživel PROLETARIZACIJO
- intelektualni poklici: sodniki, odvetniki, zdravniki, ekonomisti; učitelji, socialni delavci, medicinske sestre
- C.W.Milles: razlike v dohodkih so odvisne od tega, koliko ti poklici služijo posebnim interesom višjih slojev
- profesionalni poklici nadzirajo tržno situacijo (ponudbo, dedovanje, trg)
- proces deprofesionalizacije (rutinska dela)
- sloj managorjev

## **BOGATI**

- lastniki premičnin, nepremičnin, delnic (podjetij, zemlje, vrednostnih papirjev)
- dedovanje, samorekrutacija elite
- sel-made (ZDA): z lastnimi prizadevanji
- bogati v VB:

1. tradicionalni zgornji razred zemljolastnikov
  2. lastniki industrije, trgovine
  3. estradni umetniki
- bogastvo in moč sta povezana (lastniki korporacij vplivajo na vlado, medije)
  - 1986 v VB 1% najbogatejših lastnikov 21% bogastva, 5% najbogatejših lastnikov 41% vsega bogastva
  - bogastvo porazdeljeno med 20% najbogatejših

## **REVŠČINA**

- dno družbene stratifikacije
- opredelitev revščine:
  - a) absolutna revščina (minimalne potrebe + kulturne potrebe)
  - b) relativna revščina (potrebe znotraj družbe, med družbami se spreminja, zato je potrebna ocena spremenljivega načina življenja)
- razlage revščine:
  - > *teorija začaranega kroga* (biti reven je drag)
  - > *teorija kulturne revščine*: subkultura revežev; imajo svoje vrednote, norme, občutek marginalnosti, nemoči, vdanošči v usodo->če bi te spremenili, bi se revščine rešili!
  - >*teorija situacijske prisile*: je kritika teorije kulture revščine; obnašanje revnih je posledica okoliščin v katerih živijo (brezposelnost, nizki dohodki), nimajo možnosti, socialna stanovanja
- strukturirani pristop - revščina je družbeni problem (ne individualni)
- marksistični pristop - revščina je pogoj za bogastvo drugih, je proizvod kapitalistične proizvodnje
- Webrovski pristop - reveži nimajo moči, so stigmatizirani; izhaja iz situacije
- Funkcionalistični pristop:reveži so poceni delovna sila, dajejo delo policajem, socialnim delavcem; služijo kot opomin, kot grešni kozli

## **RAZLAGE SOCIALNE STRATIFIKACIJE**

### *1. Funkcionalne teorije (Davis, Moore)*

- stratifikacija je nujen pojav v vseh družbah
- najpomembnejše položaje zasedajo najspodbnejši, motivacija - visoke nagrade za najvišje položaje
- kriteriji za pomembnost položaja:
  - > Enkratnost položaja (nezamenljivost - Ing.-delavec)
  - > odvisnost od položaja (od direktorja)

### *2. Marksova teorija socialne stratifikacije:*

- odnos do proizvajalnih sil je bistven za stratifikacije
- dva razreda: Lastniki - odnos izkorisčanja (profit kapitalistu, mezda delavcev) -> Neklastniki
- družbena nadstavba -> instrument vladajočega razreda
- zaradi naraščajoče koncentracije kapitala vse večja polarizacija (majhen sloj bogatih, večji sloj revnih - pavperizacija = osiromašenje)
- delavski razred -> "razred za sebe" -> revolucija -> brezrazredna družba

### *3. Webrova teorija socialne stratifikacije:*

- na soc. stratifikacijo vplivajo:
  - > Ekonomski ureditev - odločilna za oblikovanje razredov, neenakost skupin zaradi razlik v posedovanju (lastnina - zemlja, hiše, stroji) in v kvalifikacijah, veščinah
  - > Statusna ureditev - razlike v količini družbenega ugleda, prestiža (reven plemeč, bogat šet kriminalcev)

> politična ureditev - kako je razporejena moč, vpliv: stranka - doseže družbeno moč, vpliva na družbeno življenje; povezane so z razrednimi, religioznimi in nacionalnimi interesi.